Koncepční změny v účetnictví podnikových kombinací[#]

*Jiří Pelák**

S aplikací IFRS 3 se v České republice setkáváme téměř výhradně u konsolidovaných účetních závěrek. Tento standard zejména stanovuje, jak se vypočítává goodwill, jaké je jeho následné řešení, jak se v konsolidaci prvotně oceňují aktiva a závazky a jak se stanovuje výše menšinových (nyní nově „nekontrolních“) podílů. Na tento standard velmi úzce navazuje standard IAS 27, který stanovuje povinnost konsolidace, vymezuje konsolidační celek a popisuje plnou metodu konsolidace, tedy zejména eliminace vzájemných vztahů a změny v míře kontroly ovládaných podniků.

V mnohem menší míře se lze setkat s tím, že se podle IFRS 3 postupuje v individuálních závěrkách. Podle IFRS 3 může být např. účtována fúze, ale pokud k tomu dochází, tak spíše jen pro účely reportingu mateřským společnostem, které mají povinnost sestavovat své konsolidované účetní výkazy v souladu s IFRS.

Tento článek se zabývá změnami a trendy, které přinesl nový novelizovaný standard IFRS 3, vydaný v lednu 2008 (účinnost tohoto standardu nastává 1. července 2009). Cílem však není popsat změny ve všech podrobnostech, ale vysvětlit, co tyto změny vlastně znamenají a jak nový standard interpretovat. Příklady uvedené v tomto článku se váží zejména ke změnám ve stanovení goodwillu a k poměrně složitým dopadům, které tyto změny vyvolaly.

Abychom současnou změnu standardu viděli v určitém kontextu, je třeba se velmi stručně ohlédnout do roku 2004¹. Když byl tehdy vydán (po enormním úsilí IASB) nový IFRS 3, který nahradil do té doby platný IAS 22 – Podnikové kombinace, bylo hlavním cílem snížit počet možných alternativních postupů. Podle očekávání za hlavní metodu účtování podnikových kombinací byla zvolena metoda koupě a byla zakázána metoda spojení podílů. To zabránilo v podstatě celosvětovým spekulacím², které měly ovlivňovat zisk vzniklé skupiny, pocházejícím z možnosti vyhnout se odpisům goodwillu a odpisům z nově oceněných aktiv. Samotná metoda koupě významně změněna nebyla, pouze byl zpřecizněn výpočet goodwillu, například pomocí vykázání podmíněných závazků nebo do té doby neobvyklých nehmotných aktiv (např. uzavřených smluv se zákazníky). Dále bylo zrušeno dvojí možné ocenění menšinových podílů – z možnosti ocenění podílem na reálných hodnotách čistých aktiv nebo podílem na účetních hodnotách čistých aktiv byla zvolena první možnost pro diskutabilní vypovídací schopnost druhé metody, která aktiva vykazovala v mixu reálných a původních účetních hodnot. Za další zmínku určitě stojí zrušení odepisování goodwillu a zavedení jeho pravidelného testu na snížení hodnoty.

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného záměru *Rozvoj účetní a finanční teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska* s registračním číslem MSM6138439903.

^{*} Ing. Jiří Pelák, Ph.D. – odborný asistent; Katedra finančního účetnictví a auditingu, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Česká republika; <pelak@vse.cz>.

¹ Dřívější vývoj lze nalézt ve Vomáčková (2005).

² O významu dopadů účetních informací na globální ekonomiku viz Mejzlík – Ištvánfyová (2005).

Nyní došlo ke změně samotné metody koupě a metodiky stanovení goodwillu. Dále bylo mnohem více zpřesněno vykazování některých zvláštních nehmotných aktiv, zejména nabytí výhodných existujících smluv jako např. výhodné nájemní smlouvy apod. Opět se změnil způsob ocenění menšinových podílů, kde překvapivě vznikly dvě možnosti. Ve standardu se nově objevilo řešení několika případů, u nichž se dříve jen tápalo. Příkladem jsou znovunabytá práva (např. nákup podniku, který v licenci vyrábí výrobky nabyvatele), přikupování dalších podílů poté, co došlo k získání kontroly nad dceřiným podnikem či získání kontroly, aniž by za to nabyvatel platil (např. když přidružený podnik skupoval své vlastní akcie tak, až jeho největší akcionář nad ním bezpracně získal kontrolu). Účetní jednotky mají maximálně jeden rok na to, aby zvládli účtování podnikové kombinace.

Metoda koupě a metoda akvizice

Proč IFRS 3 změnil název účetního postupu z metody koupě (purchase method) na metodu akvizice (acquisition method)? Příčina spočívá ve způsobu ocenění kupovaného podniku.

V důsledku filosofie metody koupě byl kupovaný podnik (tj. obchodní společnost v případě konsolidací) jednoduše oceněn částkami, které za něj byly skutečně zaplacený. Jednalo se o klasickou pořizovací cenu, která sčítala částky zaplacené při získávání jednotlivých podílů včetně vedlejších pořizovacích nákladů. V případě odložených plateb byla brána v úvahu časová hodnota peněz. Za poznámku určitě stojí, že „placením“ se rozumí i placení vlastními akciemi (což se nám spíše jeví jako přijetí nepeněžního vkladu).

Metoda akvizice má jiný přístup: kupovaný podnik se snaží ocenit jeho reálnou hodnotou zjištěnou k datu akvizice, tj. k datu získání kontroly nad nakupovaným podnikem.

Jaký je v tom rozdíl? V případě jednorázového nákupu 100 % podílu žádný (mimo vedlejší pořizovací náklady, které metoda akvizice neuznává za součást reálné hodnoty podniku). Ovšem v případě nákupu např. pouze 60 % podílu je rozdíl patrný – resp. může být patrný vzhledem ke dvěma možnostem stanovení hodnoty menšinových podílů – viz dále. Představme si nákup 60 % podílu za 120 v podniku, jehož veškerá čistá aktiva (aktiva snížená o závazky) mají reálnou hodnotu 100.

Nejprve k „základnímu“ řešení (standard však žádné řešení za základní neoznačuje; toto řešení je však v souladu s původním návrhem v draftu IFRS 3 i s koncepcí metody akvizice).

Pro srovnání, starý IFRS 3 by 60 % část ocenil jeho pořizovací cenou. To je tedy částka 120. V konsolidaci však plná metoda vyžaduje, aby byla vykázána veškerá aktiva a závazky, i ty, které připadají na „cizí“, tedy menšinové akcionáře. Protože se čistá aktiva vykazují v reálných hodnotách (100), menšinový podíl (40 %) na nich je automaticky také stanoven v jejich reálných hodnotách, tedy 40. Hodnota celého podniku vykázaného v konsolidaci je 160 (120 + 40). Goodwill by byl stanoven jako přeplatek pořizovací ceny nad hodnotu koupeného podílu vyjádřeného v reálných hodnotách čistých aktiv, tj. ve výši $60 = 120 - 0,6 \cdot 100$.

Nový IFRS kupovaný podnik ocení reálnou hodnotou. Každá část se však oceňuje zvlášť. Hodnota 60 % části je zřejmá – je to zaplacená částka ve výši 120. Hodnota 40 % podílu se dá např. odvodit od hodnoty majoritního podílu – každých 10 % bylo nakoupeno za 20 (celkem za 120), 40 % podíl by se dal pořídít za 80 (je to nejjednodušší úvaha, ke které má standard ovšem řadu poznámek). Hodnota celého podniku je tedy 200 (120 + 80). Goodwill je

stanoven jako rozdíl mezi hodnotou podniku a reálnou hodnotou jeho čistých aktiv a je tedy $100 = 200 - 100$.

Protože tento způsob stanovení goodwillu vyvolal silný nesouhlas v připomínkovém řízení, zejména pro jeho netradičnost v kontinentální Evropě³, která preferuje vykázání jen „zaplaceného“ goodwillu, IASB nakonec do finálního standardu zapracovala i variantu, která de facto umožňuje obdobný postup, jako existuje v IFRS 3 z roku 2004. Alternativně tedy lze menšinové podíly ocenit jejich podílem na reálné hodnotě čistých aktiv (v našem případě tedy $0,4 \cdot 100 = 40$). Hodnota celého podniku by potom byla 160 ($120 + 40$) a goodwill by se formálně vypočetl jako: $160 - 100 = 60$ (formální vzorec se tedy liší od vzorce uvedeného v odstavci o IFRS 3 (2004)).

Nový IFRS 3 byl připravován společně s americkým standardem SFAS141(R) – Podnikové kombinace. Zmíněná alternativa v americkém standardu však možná není.

I přes povolenou alternativu se výpočet goodwillu podle nového standardu bude lišit od původního. Veškeré úhrady za nabytí podílů se totiž nově musí oceňovat v reálné hodnotě stanovené k datu akvizice (jinak by se nebylo možné dostat se k reálné hodnotě kupovaného podniku). To platí i pro investice do kupovaného podniku, které byly pořízeny v minulosti. Dále se goodwill vypočítává pouze jednou, nikoli při každém pořízení dílčího podílu jako dříve. Tato problematika se nazývá „postupné podnikové kombinace“.

Postupné podnikové kombinace

Jak už bylo řečeno, metoda akvizice se snaží zachytit kupovaný podnik v jeho reálné hodnotě. V příkladu uvedeném výše se tato hodnota zjišťovala jako součet toho, kolik nabyvatel jednorázově zaplatil za kontrolní podíl, a hodnoty nekontrolních podílů.

Často se však stává toto: nabyvatel v nakupovaném podniku (společnosti) ještě před tím, než v něm nabude kontroly, nějakou účast už má. Buď nevýznamnou (řádově v procentech) nebo podstatnou (tj. cca od 20 % do 50 %). Kontrolu nad jiným podnikem je sice možné získat pouze v jedné jediné transakci (nejčastěji v té, ve které podíl přesáhne 50 %), ale ke kontrolnímu podílu se nabyvatel může dostávat po částech. Abychom opět dospěli k zaúčtování nabývaného podniku v jeho reálné hodnotě, je nutné veškeré předcházející podíly, které nabyvatel v nabývajícím podniku měl, přecenit k datu akvizice na reálnou hodnotu. Toto přecenění se jednorázově zaúčtuje do výsledovky jako přínos nebo újma (gain, loss).

Hodnota podniku se tedy dle IFRS 3 stanovuje takto: je to součet úhrady zaplacené za získání kontroly, hodnoty nekontrolních podílů a reálné hodnoty dosavadních podílů v nabývaném podniku. Úhrada za získání kontroly je často sama ve své reálné hodnotě (jde-li např. o placení penězi). Pokud tomu tak není, musí se v reálné hodnotě vyjádřit (např. platí-li se budovou). Toto přecenění se opět vykáže jako přínos nebo újma.

Je zajímavé (a to v IFRS 3 nenaleznete), že přecenění dosavadních podílů se v případě vykázání podnikové kombinace v konsolidovaných výkazech odehraje pouze na úrovni konsolidace. Zisk z přecenění bude tedy jen v konsolidované výsledovce (viz následující příklady). V individuálních výkazech je investice stále oceněna v její pořizovací ceně (nebo dle IAS 39, což umožňuje IAS 27). V případě výše uvedené budovy by se její výměna za

³ Historické aspekty diskutuje např. Zelenka (2006).

hodnotnější podíl na jiném podniku projeví i v zisku, který je vykázán v individuálních výkazech.

Velmi podobným problémem, který představuje postupný nákup podílů před získáním kontroly, je na první pohled i další postupné získávání podílů od nekontrolních akcionářů poté, co kontrola získána byla. Účetní řešení se však diametrálně liší (viz část Změny výše podílu v dceřiném podniku).

Protože k postupnému nabývání podílů dochází velmi často, má tato změna velký význam. Proto také tento článek na toto téma obsahuje několik ilustrativních příkladů, které vycházejí ze znění standardu, ale nejsou v něm, ani v doprovázející brožuře ilustrativních příkladů, obsaženy.

Následující 2 příklady ilustrují postupnou podnikovou kombinaci. První příklad je řešen dle IFRS 3 (2004), druhý dle IFRS 3 (2008). Oba příklady mají stejné zadání.

Cílem transakce je získání 100 % investice do nabývaného podniku ve 2 krocích. Kontrola však bude získána až ve 2 kroku. Podíl získaný v prvním kroku bude podstatným podílem, který bude vyžadovat vykázání dle ekvivalenční metody.

Příklad ilustruje:

- Přecenění původní investice vykázané v souladu s metodou ekvivalence za účelem výpočtu goodwillu k datu akvizice
- Návaznost konsolidované účetní závěrky sestavené plnou metodou na závěrku sestavenou za pomoci metody ekvivalence za podmínky nového způsobu stanovení goodwillu.

Zadání:

První nákup 1. 1. 20X1:

- 40 % společnosti D bylo 1. 1. 2001 koupeno za 200.
- Účetní hodnota jejích čistých aktiv (ÚHČA) je 200, reálná hodnota čistých aktiv (RHČA) je 300.
- Druhý nákup 1. 1. 20X2:
- Nakoupeno zbývajících 60 % za 420.
- ÚHČA je 250, RHČA byla 400.
- Zisk společnosti D za první rok byl 50 (tj. od 1. 1. 20X1 do 31. 12. 20X1), žádné jiné změny vlastního kapitálu ve společnosti D nenastaly.

Poznámky:

- 40 % investice byla v konsolidaci účtována metodou ekvivalence.
- Reálnou hodnotu dosavadní 40 % investice k datu akvizice odvoďte od hodnoty pořizovací ceny 60 % investice.
- Závazky v D pro zjednodušení neexistují.

IFRS 3 (2004)

První nákup:

- Nabyvatel vykáže investici ve výši 200.
- V investici je teoreticky obsažen goodwill (1) = $200 - 0,4 \cdot 300 = 80$.
- Na konci roku nabyvatel vykáže zvýšení hodnoty investice o podíl na zisku, tj. $0,4 \cdot 50 = 20$, a tutéž částku přičte ke svému vlastnímu zisku vykázanému v rámci vlastního kapitálu.

Druhý nákup:

- Investice se navyšuje o 420.
- Goodwill (2) z druhého nákupu činí: $420 - 0,6 \cdot 400 = 180$
- Celková investice vykázaná v individuální závěrce v pořizovací ceně bude 620 (200 + 420; zvýšení v důsledku použití ekvivalenční metody nemá vliv na ocenění v individuální závěrce). V konsolidaci tato investice bude nahrazena následovně:

Goodwill	260	Podíl na zisku minulých let	20
Aktiva	400	Podíl na změně reálných hodnot	20
Aktiva celkem	660	Pasiva celkem	40
<i>Aktiva – pasiva (hodnota nahrazované investice)</i>			<i>620</i>

- Goodwill 260 je součtem goodwillů z obou transakcí (80 + 180). Reálná hodnota aktiv vychází z poslední uskutečněné transakce. Protože se reálná hodnota čistých aktiv nezvýšila pouze o zisk 50, ale dále se za rok aktiva zhodnotila o dalších 50 (zvýšila se z 300 na 400, z toho 50 vyplývá z dosaženého zisku), připadá nabyvateli také 40 % tohoto zhodnocení (vzniklo za doby jeho účasti). V konsolidaci se neobjeví žádné menšinové podíly, protože nyní je společnost D vlastněna ze 100 %.
- Načrtnutá rozvaha ilustruje, čím bude nahrazena investice ve výši 620 v konsolidované závěrce. Tato náhrada musí být také v částce 620. Nejedná se tedy o celou konsolidovanou rozvahu, ale pouze tu část, která přichází z dceřiného podniku. Zbytek bude standardní rozvaha mateřského podniku bez investice do dceřiného podniku (tedy také nevyrovnaná o 620). Stejný způsob ilustrace se používá i dále.

IFRS 3 (2008)

První nákup:

- Nabyvatel vykáže investici ve výši 200.
- Na konci roku nabyvatel vykáže zvýšení hodnoty investice o podíl na zisku, tj. $0,4 \cdot 50 = 20$, a tutéž částku přičte ke svému vlastnímu zisku vykázanému v rámci vlastního kapitálu.

Druhý nákup:

- Investice se navyšuje o 420.
- Celková investice vykázaná v individuální závěrce v pořizovací ceně bude 620 (tj. dosavadní podíly se nepřeceňují). V konsolidaci tato investice bude nahrazena následovně:
- Stanovení celkové hodnoty kupovaného podniku je součtem úhrady z druhého nákupu (420) a reálné hodnoty dosavadních podílů (40 %). V druhém nákupu je každý 10 % podíl kupován za 70 (= $420 / 6$). Od toho odvodíme, že reálná hodnota 40 % podílu je

280 ($70 \cdot 4$). Pozn.: Jedná se o zjednodušení, nebere se např. v úvahu prémie za kontrolu apod.

- Goodwill se vypočítá jako $(420 + 280) - 400 = 300$.

Goodwill	300	Podíl na zisku minulých let	20
Aktiva	400	Zisk z přecenění	60
Aktiva celkem	700	Pasiva celkem	80
<i>Aktiva – pasiva (hodnota nahrazované investice)</i>			620

- Zisk z přecenění je důsledkem toho, že předchozí investice byla v konsolidaci oceněna ekvivalenční metodou, její hodnota tedy byla 220 ($200 + 20$). Dosavadní podíl však byl přeceněn na reálnou hodnotu ve výši 280. Rozdíl z přecenění 60 je vykázán jako zisk.

Změny výše podílu v dceřiném podniku

Až doposud bylo v IFRS nejasné, jakým způsobem účtovat o přikupování podílů společnosti, která již je dceřinou společností. Tyto dodatečné nákupy nejsou podnikovou kombinací, protože kontrola již byla získána v minulosti, ale nejsou ani úplně transakcemi pod společnou kontrolou, protože podíly jsou nakupovány od třetích stran. Takže se to doposud řešilo různě, nejčastěji však podle pravidel postupné podnikové kombinace, protože nic konkrétnějšího neexistovalo.

Nově se této problematice věnuje IAS 27. A ten zcela stručně stanovuje, že rozdíly vznikající v těchto transakcích se mají účtovat proti vlastnímu kapitálu mateřského podniku.

V následujících třech příkladech bude docházet k postupnému nákupu podílů (celkem 100 %) ve dvou krocích, ale kontrola již bude získána v první transakci. Druhý nákup bude tedy jen pouhou změnou podílu v již existujícím dceřiném podniku. První příklad je řešen dle IFRS 3 (2004), druhé dva dle IFRS 3 (2008). Dvojí řešení dle IFRS 3 (2008) je nutné, protože, jak již bylo uvedeno výše, standard umožňuje dvojí ocenění menšinových podílů. Všechny tři příklady mají stejné zadání:

První nákup 1. 1. 20X1:

- Nakoupeno 60 % společnosti D za 360.
- ÚHČA je 200, RHČA je 300.

Druhý nákup 1. 1. 20X2:

- 40 % společnosti D bylo koupeno za 280.
- ÚHČA byla 250, RHČA byla 400.
- Zisk společnosti D za první rok byl 50 (tj. od 1. 1. 20X1 do 31. 12. 20X1).

Poznámky:

- Závazky v dceři neexistují.
- Reálnou hodnotu případného menšinového podílu odvodně odvoďte od hodnoty pořizovací ceny 60 % investice (řešení A) nebo ji stanovte dle podílu na RHČA (řešení B).

IFRS 3 (2004)

První nákup:

- Nabyvatel vykáže investici ve výši 360, a ta bude v první konsolidaci nahrazena takto:

Goodwill	180	Menšinové podíly	120
Aktiva	300		
Aktiva celkem	480	Pasiva celkem	120
<i>Aktiva – pasiva (hodnota nahrazované investice)</i>			360

- Jedná se o standardní „nultou“ konsolidaci, ve které jsou příslušné částky stanoveny takto:

- Goodwill (1) = $360 - 0,6 \cdot 300 = 180$.
- Menšinové podíly = $0,4 \cdot 300 = 120$.

- Na konci roku se sestaví první konsolidace:

Goodwill	180	Podíl na zisku	30
Aktiva	350	Menšinové podíly	140
Aktiva celkem	530	Pasiva celkem	170
<i>Aktiva – pasiva (hodnota nahrazované investice)</i>			360

- Aktiva se zvýší na 350 (viz zadání). Podíl na zisku bude je $0,6 \cdot 50 = 30$, menšinové podíly se také zvýší o podíl na zisku 20 ($0,4 \cdot 50$).

Druhý nákup (přikoupení 40 %):

- Nabyvatel vykáže investici ve výši 640 ($360 + 280$), a ta bude v konsolidaci k 1. 1. 20X2 nahrazena takto:

Goodwill	300	Podíl na zisku minulých let	30
Aktiva	400	Podíl na změně reálné hodnoty	30
Aktiva celkem	700	Pasiva celkem	60
<i>Aktiva – pasiva (hodnota nahrazované investice)</i>			640

- Druhý nákup je řešen jako analogie postupné podnikové kombinace.
- Goodwill (2) z druhé transakce je $280 - 0,4 \cdot 400 = 120$; celkový goodwill je tedy 300 ($180 + 120$). Aktiva jsou oceněna reálnými hodnotami k datu druhé transakce, opět je nutné zaznamenat podíl na změně reálné hodnoty. Bližší vysvětlení viz účtování postupné kombinace dle IFRS 3 (2004) uvedené výše.

IFRS 3 (2008) – řešení A (nekontrolní podíly v reálné hodnotě)

První nákup:

- Stanovení celkové hodnoty kupovaného podniku je součtem úhrady (360) a reálné hodnoty nekontrolních podílů (40 %). Mateřský podnik nakoupil každý 10 % podíl za 60 ($=360/6$). Od toho odvodíme, že reálná hodnota 40 % nekontrolního podílu je 240 ($60 \cdot 4$). Pozn.: Jedná se o zjednodušení, nebere se např. v úvahu prémie za kontrolu apod.
- Goodwill bude tedy vypočten následovně: $(360 + 240) - 300 = 300$.
- Investice 360 bude v „nulté“ konsolidaci nahrazena takto:

Goodwill	300	Menšinové podíly	240
Aktiva	300		
Aktiva celkem	600	Pasiva celkem	240
<i>Aktiva – pasiva (hodnota nahrazované investice)</i>			360

- Hodnota menšinových podílů je dána jejich reálnou hodnotou.
- Na konci roku se sestaví první konsolidace:

Goodwill	300	Podíl na zisku	30
Aktiva	350	Menšinové podíly	260
Aktiva celkem	650	Pasiva celkem	290
<i>Aktiva – pasiva (hodnota nahrazované investice)</i>			360

- Aktiva se zvýší na 350 (viz zadání). Podíl na zisku bude je $0,6 \cdot 50 = 30$, menšinové podíly se zvýší o podíl na zisku 20 ($0,4 \cdot 50$).

Druhý nákup (přikoupení 40 %):

- Nabyvatel vykáže investici ve výši 640 ($360 + 280$), a ta bude v konsolidaci k 1. 1. 20X2 nahrazena takto:

Goodwill	300	Podíl na zisku	30
Aktiva	350	Snížení VK	-20
Aktiva celkem	650	Pasiva celkem	10
<i>Aktiva – pasiva (hodnota nahrazované investice)</i>			640

- Aktiva se přecenila na reálnou hodnotu pouze jednou při první transakci, proto zůstávají ve výši 350. Jejich reálná hodnota k datu druhé transakce je irelevantní.
- Rozdíl mezi zaplacenou cenou a získaným podílem na vlastním kapitálu dceřiného podniku se dle IAS 27 zúčtuje proti vlastnímu kapitálu mateřské společnosti. Jedná se o částku -20 vypočtenou takto:

$$- 280 - 0,4 \cdot 650 = 280 - 260 = 20.$$

- Přeplatek tedy neovlivní goodwill, ale naopak sníží vlastní kapitál. To odpovídá chápání transakce jako transakce pod společnou kontrolou.

IFRS 3 (2008) – řešení B (nekontrolní podíly v reálné hodnotě čistých aktiv)

První nákup:

- Stanovení celkové hodnoty kupovaného podniku je součtem úhrady (360) a reálné hodnoty čistých aktiv připadající na nekontrolní podíly (40 %), tj. $0,4 \cdot 300 = 120$.
- Goodwill = $(360 + 120) - 300 = 180$
- Pozn.: Pro srovnání, podle IFRS 3 (2004) se goodwill, který vyšel stejně, formálně počítal dle vzorce:

$$- 360 - 0,6 \cdot 300 = 180.$$

- Investice 360 bude v „nulté“ konsolidaci nahrazena takto:

Goodwill	180	Menšinové podíly	120
Aktiva	300		
Aktiva celkem	480	Pasiva celkem	120
<i>Aktiva – pasiva (hodnota nahrazované investice)</i>			360

- Na konci roku se sestaví první konsolidace:

Goodwill	180	Podíl na zisku	30
Aktiva	350	Menšinové podíly	140
Aktiva celkem	530	Pasiva celkem	170
<i>Aktiva – pasiva (hodnota nahrazované investice)</i>			360

- Aktiva se zvýší na 350 (viz zadání). Podíl na zisku bude je $0,6 \cdot 50 = 30$, menšinové podíly se zvýší o podíl na zisku 20 ($0,4 \cdot 50$).

Druhý nákup (přikoupení 40 %):

- Nabyvatel vykáže investici ve výši 640 ($360 + 280$), a ta bude v konsolidaci k 1. 1. 20X2 nahrazena takto:

Goodwill	180	Podíl na zisku	30
Aktiva	350	Snížení VK	-140
Aktiva celkem	530	Pasiva celkem	-110
<i>Aktiva – pasiva (hodnota nahrazované investice)</i>			640

- Rozdíl mezi zaplacenou cenou v 2 transakci a podílem na vlastním kapitálu:

$$- 280 - 0,4 \cdot 350 = 280 - 140 = 140.$$

- Pozn.: Všimněte si, že se řešení po druhé transakci již liší od IFRS 3 (2004). Je to proto, že goodwill se počítal pouze jednou a reálná hodnota aktiv se stanovovala také pouze jednou. A dále je to proto, že rozdíl vzniklý z přikoupení se účtuje proti vlastnímu kapitálu a ne proti goodwillu, jak k tomu doposud docházelo.

Závěr

Nová koncepce výpočtu goodwillu má svá pro i proti. Výrazně se zjednodušilo postupné nabývání podílů před akvizicí a vyjasnilo se nabývání podílů po akvizici do té doby neřešené.

V případě postupného nabývání podílů se počítal goodwill z každé transakce separátně. K tomu bylo nutné znát reálné hodnoty čistých aktiv, což u podniků, u kterých šlo o nákupy malých podílů, nebylo realistické. Teoreticky pak také docházelo ke změnám odpisových základem a v ocenění aktiv se postupně nikdo nemohl vyznat.

Goodwill se nyní počítá pouze jednou, k datu akvizice a nikoli postupně k datům nabývání jednotlivých podílů. Reálná hodnota nabývaných čistých aktiv se stanovuje také pouze jednou.

Hlavní námitky proti novinkám spočívají v povolení dvou možností ocenění nekontrolních podílů, jejichž zavedení bylo tak trochu šokem. Také ocenění menšinových podílů reálnými hodnotami (resp. celého nabývaného podniku v reálné hodnotě) má své odpůrce v řadách těch, kteří preferují pořizovací ceny nad reálnými hodnotami.

Nový IFRS 3 je zcela přepracovaný i co se týče způsobu formulace pravidel⁴ v něm obsažených: je psaný stručně, přehledně a obsahuje pouze hlavní koncepty. Podrobnější postupy jsou uvedeny v jeho aplikační příručce (která je však stejně závazná jako standard) nebo v separátně vydaných ilustrativních příkladech, které standard doprovází, ale nejsou jeho součástí.

Literatura

- [1] Kovanicová, D. (2008): *Strategie tvorby světových standardů finančního výkaznictví: na bázi principů nebo pravidel?* Český finanční a účetní časopis, 2008, roč. 3, č. 1, s. 7-19.
- [2] Mejzlík, L. – Ištvánfyová, J. (2005): *Globální ekonomika a sdílení podnikových dat*. Acta Oeconomica Pragensia, 2005, roč. 13, č. 4, s. 219–233.
- [3] Vomáčková, H. (2005): *Účetnictví akvizicí, fúzí a jiných vlastnických transakcí (vyšší účetnictví)*. Praha, Bova Polygon, 2005.
- [4] Zelenka, V. (2006): *Goodwill. Principy vykazování v podniku*. Praha, Ekopress, 2006.

⁴ Pravidel spíše ve smyslu principů, jak vysvětluje Kovanicová (2008).

Koncepční změny v účetnictví podnikových kombinací

Jiří Pelák

ABSTRAKT

Tento článek se zabývá změnami a trendy, které přinesl nový novelizovaný standard IFRS 3, vydaný v lednu 2008. Cílem však není popsat změny ve všech podrobnostech, ale vysvětlit, co tyto změny vlastně znamenají a jak nový standard interpretovat. Příklady uvedené v tomto článku se váží zejména ke změnám ve stanovení goodwillu a k poměrně složitým dopadům, které tyto změny vyvolaly.

Klíčová slova: Metoda koupě; Metoda akvizice; Goodwill; Podnikové kombinace; IFRS 3.

Conceptual Changes in Accounting for Business Combination

ABSTRACT

This article deals with changes and trends brought by IFRS 3 (revised 2008). However, the aim is not to describe all changes in their detail, rather the objective is to explain what is behind the changes and how to interpret new provisions in light of the evolution of accounting for business combinations. The major changes are illustrated by examples related to measurement of goodwill and resulting impacts which are rather complex in case of business combinations achieved in stages.

Key words: Purchase method; Acquisition method; Goodwill; Business combinations; IFRS 3.

JEL classification: M41